

STEPPING
STONE
LIBERIA

Jaarverslag 2016

**KNOWLEDGE IS
LIKE A GARDEN:
IF IT IS NOT
CULTIVATED,
IT CANNOT BE
HARVESTED**

VOORWOORD

Bij onze stichting draait alles om kennis en tuinen, lees landbouw. Centraal staat overdracht van kennis van moderne landbouwpraktijken en het zichtbaar maken van die kennis met resultaten. Resultaten in de vorm van betere oogsten voor meer inkomsten t.b.v. bestaanszekerheid en zelfredzaamheid. Maar om te kunnen blijven oogsten is 'cultivation' van die kennis noodzakelijk. Dat doen we door te investeren in scholing van onze trainers.

In dit jaarverslag leest u dat onze aanpak van overdracht van agrarische kennis impact heeft. Mede dankzij eerdere investeringen in trainers, gereedschap, proefvelden, plantmateriaal en ketenontwikkeling worden resultaten zichtbaar.

Het afgelopen jaar is ook een eerste verkenning gedaan naar mogelijkheden voor fabrieksmatige verwerking van cassavewortels tot fufu (een brij van cassave). Dat biedt de mogelijkheid waarde, ofwel extra inkomen, toe te voegen aan de arbeid van boeren.

Uiteraard besteden we in dit verslag ook aandacht aan onze plannen voor 2017 en volgende jaren. Die bevatten geen verrassing: we focussen op de organisatie van kennis en kennisoverdracht op het gebied van landbouw en op ontwikkeling van de eigen organisatie in Liberia.

Namens het bestuur,
Guus van Heereveld

RESULTATEN 2016: STATUS VAN DE PROJECTEN

Wat waren we ook weer van plan, wat hadden we beloofd?

1. Werving van jonge landbouwkundigen

Het werven van jonge landbouwkundigen om stage te lopen op de proefvelden en te assisteren bij de training in omliggende dorpen is gelukt. Vijf mannen hebben een training gevolgd, specifiek gericht op cassaveteelt. Waarmee alle geplande trainingen in de geselecteerde dorpen konden worden gerealiseerd.

Graag hadden we ook enkele vrouwelijke deelnemers geworven. Dat is in de lokale cultuur waar mannen (in het openbaar althans) leiding geven in 2016 niet gelukt.

2. Het uitbreiden van landbouwkundige training naar tien dorpen

In de districten Timbo en Central Rivercess zijn negentien groepen van boerinnen in tien dorpen het afgelopen jaren geschoold in het verbouwen van cassave 'nieuwe stijl'. Ze leerden varianten van de traditionele cassave te gebruiken wat in combinatie met een verbeterde plantmethodiek een tot wel 4 maal grotere oogst oplevert. Met de resultaten van een test op eigen proefvelden, waar zowel traditionele planten als nieuwe variëteiten cassave werden geplant, konden de boerinnen gemakkelijk worden overtuigd van de voordelen.

De training onder de projectnaam "Kennishut" is zeer succesvol. Uit omliggende dorpen komen steeds meer verzoeken om deelname aan het kennisproject. Zoveel zelfs dat we niet alle aanvragen kunnen honoreren.

3. Uitbreiding proefvelden

Het succes van cassaveteelt is mede afhankelijk van goed grondgebruik. Wisselteelt maakt daar deel van uit. Om die reden zijn de proefvelden uitgebreid met twee, irrigeerbare hectaren voor het telen van nieuwe gewassen.

Na het landbouwruij maken van de woeste grond zijn nieuwe gewassen gezaaid zoals bonen en mais. Deze bevatten veel eiwitten en kunnen daarmee het tekort in het vitamine-arme voedselpatroon compenseren. De teelt van bonensoorten draagt bovendien bij aan bodemverbetering door afgifte van stikstof.

Ook zijn gewassen geselecteerd met goede commerciële mogelijkheden: koolsoorten, aubergines en okra. Laatstgenoemde groente groeit heel snel (binnen 60 dagen oogstrijp) en is rijk aan vitamines, kalk en vezels.

De proefvelden worden veelvuldig bezocht door boeren uit de omgeving. Ze hebben wel oren naar de mogelijkheden van het telen van alternatieven. Ook kinderen van de lokale school in de directe nabijheid van de velden komen regelmatig een kijkje nemen in het kader van hun onderwijsprogramma. Zij profiteren bovendien van de beschikbaarheid van verse groenten doordat een deel van de oogst gebruikt wordt voor de bereiding van gratis schoolmaaltijden.

4. Gereedschapsbibliotheek

Uitbreiding van ons werkterrein heeft natuurlijk ook geleid tot een grotere vraag naar landbouwgereedschap. We hebben ons arsenaal aan gereedschap dan ook fors uitgebreid met zeisen, hakmessen, oogstbakken, tonnen, veilen en klein handgereedschap. Met goed gereedschap kunnen boeren de grond beter bewerken en de productiviteit vergroten.

5. Schoolkeuken

De keuken is in 2016 in gebruik genomen en tot grote vreugde van de schoolkinderen is een begin gemaakt met de bereiding van maaltijden. Een hele bijzondere ervaring voor kinderen die gewend zijn met lege maag naar school te komen. Zowel onze schooltuinen als WFP (World Food Programme) hebben regelmatig ingrediënten geleverd. De keuken is een van de projecten die mogelijk gemaakt werden door leerlingen van het Pierson College in 's-Hertogenbosch.

6. De timmerwerkplaats

In het verlengde van het idee om gereedschap aan boeren uit te lenen is op initiatief van de stichting Gered Gereedschap uit Nederland gestart met de bouw van een timmerwerkplaats. Daar kunnen lokale timmerlieden tegen een kleine vergoeding gebruik maken van machines voor houtbewerking en van draagbare toolkits voor kleinere timmerklussen. Daarnaast leiden oudere ervaren timmerlui hier jongeren in een praktijkomgeving op.

Die kennisoverdracht op jongeren is erg belangrijk. De werkloosheid onder deze groep is namelijk enorm. En juist die werkloosheid is de oorzaak van de grote trek van het platteland naar de stad (waar evenmin werk voorhanden is) en zorgt daarmee voor ontwrichting van lokale sociale verbanden. Ondanks dat het project 'Timmerwerkplaats' niet direct landbouw gerelateerd is hebben we het daarom toch geadopteerd om zo een impuls te geven aan regionale werkgelegenheid voor jongeren.

7. Kippenhouderij

Niet iedereen kan of wil boer worden. Of timmerman. Dat geldt zeker voor verstandelijk gehandicapte jongeren. Voor hen is nauwelijks plaats in de lokale samenleving, ze zijn bijna onzichtbaar. Om daar wat aan te veranderen zijn we met steun van de Stichting Bisschop Bekkers gestart met de bouw van een groot kippenhok. Daar zullen kinderen met een verstandelijk beperking, onder deskundige begeleiding, de kippen verzorgen en eieren verzamelen. Zij krijgen daarvoor geld en dragen zo bij aan het inkomen van de familie en worden zo gezien en erkend.

Ondanks dat het niet gepland was wilden we de kans niet laten lopen om dit project aan ons landbouwkundig repertoire toe te voegen, speciaal voor een met name in Afrika vergeten doelgroep.

Bovendien fungeert het als mooi en concreet voorbeeld hoe je als boer niet geheel afhankelijk van landbouw hoeft te zijn. Geïnteresseerden kunnen binnen dit project zelf proeven welke deskundigheid nodig is om een kippenhouderij te managen. BRAC, een NGO uit het 'naburige' Buchanan, verzorgt de opleiding en begeleidt de startende kippenboeren.

8. Waardevermeerdering cassaveteelt

Met het bevorderen van productiviteit in cassaveteelt, tot nu toe de pijler onder ons agrarisch programma, kondigt zich een nieuwe uitdaging aan. Die hadden we weliswaar voorzien door te investeren in ketenontwikkeling: het koppelen van productie aan transport en verkoop van cassave zodat boeren verzekerd zijn van afzet van hun oogst en daarmee van inkomen. Maar waar we geen rekening mee hadden gehouden zijn de logistieke problemen met de aanvoer.

Want ondanks gemaakte afspraken blijft het transport erg wisselvallig. Juist een regelmatige aan- en afvoer is essentieel om het risico van bederf, en daarmee inkomstenderving voor de boeren, te minimaliseren.

Maar zelfs bij een regelmatige aan- en afvoer blijven de marges beperkt. De kosten van transport zijn namelijk hoog. En besparingen door grootschalige productievolumes zijn lastig te realiseren, een cassavewortel bestaat namelijk voor 60% uit water en is daardoor niet lang houdbaar. Dit alles zorgt voor een gelimiteerde inkomensgroei voor de boeren.

Op zoek naar een oplossing voor dit probleem is gestart met een onderzoek naar de mogelijkheden om cassave lokaal te verwerken tot fufu of gari. Fufu is een brei van gestampte cassavewortel en hoofdbestanddeel van vele gerechten. Het behoort tot dagelijks voedsel voor miljoenen Liberianen, evenals gari, de lokale benaming voor cassavebloem. De verwerking van cassave tot fufu en gari kent vele voordelen, zoals:

- ▶ langere houdbaarheid en voorkomen van bederf;
- ▶ een forse kostenbesparing op transport naar de markt;
- ▶ veel hogere opbrengsten door toegevoegde waarde;
- ▶ extra inkomsten voor de boeren;
- ▶ een forse impuls aan zeer schaarse werkgelegenheid.

De resultaten van het onderzoek komen in 2017 beschikbaar. Afhankelijk van de uitkomsten gaan we de verschillende mogelijkheden inventariseren voor kleinschalige lokale verwerking van cassave. Om zo een volgende stap te kunnen zetten in de ontwikkeling van de regio.

CONCLUSIE

'Knowledge is like a garden: if it is not cultivated, it cannot be harvested.'

We blijven werken aan 'onze tuin', de tuin van honderden boeren in Rivercess. We blijven investeren in kennis, niet alleen van het telen van gewassen maar ook in kennis van het verwerken en vermarkten van cassaveproducten met toegevoegde waarde.

De ultieme 'harvest' is rendement op investeringen in de vorm van impact:

'Inkomensverbetering voor honderden boerenfamilies en daarmee perspectief op een duurzaam betere toekomst.'

Daaraan hebben onze eigen mensen in Liberia hard gewerkt in 2016. En dat konden ze dankzij de steun en betrokkenheid van vele fondsen en particulieren. Waarvoor onze dank.

ONZE PLANNEN VOOR 2017

De uitdaging voor 2017 en 2018 ligt in de organisatie van kennis en kennisoverdracht om tegemoet te kunnen komen aan de grote vraag naar scholing in moderne landbouwpraktijken. Die vraag confronteert ons wel met de capaciteitsbeperkingen van onze huidige organisatie in Liberia.

We lopen tegen de grenzen aan qua uitbreiding van het aantal dorpen dat onze huidige trainers nog in hun programma kunnen opnemen. Zelf lokale jongeren (laten) opleiden is een van de (kostbare) opties om in vacatures te voorzien. Daarnaast gaan we op zoek naar mogelijke partners voor samenwerking op het gebied van agrarische scholing.

Niet alleen 'op de werkvloer' maar ook in het managen van het aantal projecten komen we capaciteit tekort. Onze country-manager, Diah Mongrue Kahn, heeft na 7 veeleisende jaren dringend ondersteuning nodig.

Het managen van de verschillende projecten onder primitieve omstandigheden in een afgelegen gebied als Rivercess vergt (te) veel tijd, improvisatie- en incasseringsvermogen van onze huidige country-manager. Vandaar dat we op zoek gaan naar alternatieven voor de tot nog toe zeer intensieve begeleiding. Alternatieven die onder meer gezocht zullen worden in geleidelijke overdracht van projecten aan de lokale ondernemers en samenwerking met andere NGO's werkzaam op het gebied van landbouw in Liberia. Daarbij verzekeren we ons natuurlijk eerst van continuïteit in uitvoering van het huidige programma en naar rato van beschikbaarheid van nieuwe capaciteit

voordat we overgaan tot geografische uitbreiding van kennisoverdracht.

We gaan door met onderzoek naar haalbaarheid van kleinschalige verwerking van cassave. Daartoe voeren we een test uit om ervaring op te doen met o.a. de complexiteit van het logistiek proces rond de aanvoer van cassave-wortels in de juiste hoeveelheid, op het juiste tijdstip en van de juiste kwaliteit. Een nieuwe investering in kennis.

'Knowledge is like a garden: if it is not cultivated, it cannot be harvested.'

Niet alleen de 'garden' moet gecultiveerd worden maar ook onze organisatie. Die faciliteert uiteindelijk onze boeren om rendement en impact te realiseren. En maakt het mogelijk dat vele boerenfamilies al onderweg zijn naar zelfredzaamheid.

Met gezonde ambitie en plezier gaan we door op de ingeslagen weg naar ons uiteindelijke doel: binnen nu en 4 jaar 1000 boerenfamilies een toekomstperspectief geven!

Stichting Stepping Stone Liberia
Commissaris van Rijkkevorselsingel 2
5224 CM 's-Hertogenbosch
06 14601284
info@steppingstoneliberia.org
NL44 RABO 0160 7316 58
RSIN nummer: 850207435

LIBERIA

RESULTATEN 2016: DE CIJFERS

Balans

	Nederland	Liberia	Geconsolideerd
Banksaldo	16.947	-194	16.753
Totaal balans activa	16.947	-194	16.753
Gereedschapsbibliotheek / beheer	-1.049		-1.049
Gereedschapsbibliotheek / gereedschap	10.054		10.054
Timmerwerkplaats	4.467		4.467
Schoolkeuken	-300		-300
Kennishut	56		56
Kippenproject	4.500		4.500
Schooltuin	-1.385		-1.385
Cassaveproject/stekkenproject	410		410
Subtot.bestemmingsfonds projecten	16.753	-	16.753
Overige reserves	-		-
Totaal balans passiva	16.753	-	16.753

Staat van baten en lasten

Baten	Nederland	Liberia	Geconsolideerd
Gereedschapsbibliotheek / beheer	3.500		3.500
Gereedschapsbibliotheek / gereedschap	17.815		17.815
Timmerwerkplaats	14.195		14.195
Schoolkeuken	1.500		1.500
Kennishut	6.500	5.349	11.849
Kippenproject	5.000		5.000
Schooltuin	7.500		7.500
Cassaveproject/stekkenproject	10.300	10.000	20.300
Donaties/giften algemeen	15.751		15.751
Subtotaal donaties en giften	82.061	15.349	97.410
Totaal baten	82.061	15.349	97.410
Lasten	Nederland	Liberia	Geconsolideerd
Gereedschapsbibliotheek / beheer		4.549	4.549
Gereedschapsbibliotheek / gereedschap		7.761	7.761
Timmerwerkplaats		9.728	9.728
Schoolkeuken		1.800	1.800
Kennishut		15.270	15.270
Kippenproject		500	500
Schooltuin		8.885	8.885
Cassaveproject/stekkenproject		19.890	19.890
Algemene projectkosten	5.532	7.249	12.781
Subtotaal besteed aan doelstellingen	5.532	75.632	81.164
Kantoorkosten	168		168
bankkosten	194		194
Declaraties vrijwilligers	691		691
Promotiekosten	789		789
Administratieve kst. & lidmaatschappen	244		244
Saldo bank 1/1-2016 niet op de balans		377	377
Koersverschillen omzetten € naar \$		507	507
Subtotaal kst.beheer en administratie	2.086	884	2.970
Totaal lasten	7.618	76.516	84.134
Totaal resultaat			13.276

Specificatie gezamenlijke kosten

	Nederland	Liberia	Totaal
Communicatiekosten t.b.v. projecten	532	1.986	2.518
Terugbetaalde leningen	5.000		5.000
Transportkosten		8.904	8.904
Marketing/netwerken		2.040	2.040
Bankkosten		2.061	2.061
Onvoorzien		727	727
Kosten administratie & verzekering		1.341	1.341
Monitorings- en coördinatiekosten		8.077	8.077
Gedekt vanuit donaties/giften algemeen			-12.781
Totaal gezamenlijke kosten	5.532	25.136	17.887

Specificatie subtotaal besteed aan doelstellingen

	Projectkosten Nederland	Projectkosten Liberia	Totaal kosten
Gereedschapsbibliotheek / beheer	-	4.549	4.549
Gereedschapsbibliotheek / gereedschap	1.934	5.827	7.761
Timmerwerkplaats	-	9.728	9.728
Schoolkeuken	-	1.800	1.800
Kennishut	-	15.270	15.270
Kippenproject	-	500	500
Schooltuin	-	8.885	8.885
Cassaveproject/stekkenproject	-	19.890	19.890
Totaal besteed aan doelstellingen	1.934	66.449	68.383

Toelichting koersverschillen omzetten € naar \$

Overgemaakt van Nederland naar Liberia	59.038
Ontvangen in Liberia omgerekend van \$ naar €	58.531
Koersverschillen	507

Toelichting jaarrekening 2016.

Balans

Om een beter beeld te geven van onze balans, onze inkomsten en uitgaven, wordt dit jaar gerapporteerd per project. De nieuwe opzet maakt het (eenmalig) over 2016 niet mogelijk een vergelijking te maken met 2015, behalve dan voor totalen.

Onder 'subtotaal bestemmingsfonds projecten' staat vermeld welke bedragen geormerkt zijn voor de specifieke projecten. Negatieve bedragen verwijzen naar negatief resultaat bij uitvoering van projecten versus geworven inkomsten; deze tekorten worden in de praktijk aangevuld met algemene, niet-geormerkte, gelden. De overige, positieve bedragen zijn nog beschikbaar en te besteden.

Bezittingen van de stichting bestaan hoofdzakelijk uit gebouwen, nieuw en gebruikt gereedschap alsmede een gebruikte truck. Binnen ons werkgebied bestaat geen vraag naar gebouwen en evenmin is er koopkracht. Bezittingen zijn niet gewaardeerd of nauwelijks waardeerbaar; overzicht en historische kostprijs staan vermeld in de bijlage.

Baten en lasten

Onder 'baten Liberia' (15.349) staan bedragen vermeld welke, zoals gebruikelijk, door Wilde Ganzen rechtstreeks naar land van bestemming worden overgemaakt. Deze bedragen zijn voor 2/3 geworven door SSL en Wilde Ganzen vult dat aan met 50% ofwel 1/3.

Onder 'lasten' verwijzen 'algemene projectkosten' (12.781) naar uitgaven voor transport en communicatie, gefinancierd door niet-geormerkte donaties.

Specificatie niet projectgebonden kosten
Deze kosten kunnen niet toegewezen worden aan individuele projecten.

De communicatiekosten zijn uitgaven voor aanschaf en gebruik van mobiele telefoons/ internet binnen Liberia en communicatie met Nederland.

Transportkosten (8.904) staan voor gebruik, onderhoud truck en pick-up en zijn hoog door geïsoleerde ligging, slechte wegen en afgelegen locatie van ons werkgebied.

Kosten van monitoring en coördinatie (8.077) staan voor verblijfkosten, reiskosten en salaris countrymanager.

STEPPING
STONE
LIBERIA